

Візит доктора Фрейда

Автор:

Богдан Коломійчук

Візит доктора Фрейда

Богдан Вікторович Коломійчук

Ретророман

Богдан Коломійчук (нар. 1984 р.) – український письменник, володар Гран-прі міжнародного конкурсу «Коронація слова-2013» за історико-авантюрний роман «Людвисар. Ігри вельмож». Автор збірок детективних оповідань «Таємниця Єви» (2014), «В'язниця душ» (2015), «Небо над Віднем» (2015). Усі чотири книжки вийшли друком у видавництві «Фоліо».

«Візит доктора Фрейда» – черговий роман з циклу пригод львівського комісара Адама Вістовича.

В 1904 році у Відні, а згодом і у Львові стається серія жорстоких і зухвалих убивств. Розслідування Вістовича перетворюється на безкомпромісну дуель між ним та вбивцею, якого преса нарекла Віденським Упирем. Несподівано свою допомогу комісарові пропонує вже славетний на той час віденський психоаналітик Зигмунд Фрейд. Однак для нього Упир – це передусім об'єкт для наукового дослідження, а вже потім злочинець...

Богдан Вікторович Коломійчук

Візит доктора Фрейда

Відень, 2 лютого 1904 року

«Здається, це не закінчиться ніколи. Я вкотре прокидаюся серед ночі і відчуваю тільки одне – крижаний страх, що паралізує моє тіло. Я не здатен ворухнутись щонайменше чверть години і тільки мовчки дивлюся в темну порожнечу над собою. Потім стає трохи легше, і я намагаюся не думати про свій сон. Він сниться мені так часто, що я пам'ятаю всі ночі, коли не снів. З осені, відколи розпочався цей суцільний кошмар, таких ночей було декілька – перед Різдвом та посеред минулого місяця. Решта ночей труїлися цим сновидінням.

Здебільшого, у моїх снах все відбувається однаково. Змінюються лише деталі, як декорації у якомусь театрі жахів. Найчастіше я прямую кудись темною безлюдною віденською вулицею, коли ж раптом відчуваю, що хтось іде слідом. Я озираюся, але в темряві можу вирізнити тільки силует. Я зупиняюсь, і той, хто позаду, також завмирає на місці. Я йду, і він також продовжує йти. Я починаю бігти, і він робить те саме. Згодом відстань між нами скорочується настільки, що я чую дихання незнайомця. Невдовзі він хапає мене за плече і стискає з такою силою, що я кричу від болю. Потім усе моє ество пронизує відчуття неминучої смерті. Жахливої смерті. Я відчуваю, що незнайомиць не пожаліє мене і підбере найжорстокіший спосіб убивства. Мені хочеться запитати, що я такого заподіяв йому? Чому він мене переслідує? Чим заслужив я свою смерть? Проте сил більше немає. Здається, лише за секунду до того, як він почне жорстоко мене вбивати, я прокидаюсь.

Коли минає крижане заціпеніння, встаю і готую чай. До світанку ще досить довго, але я знаю, що заснути вже не вдасться. Коли зникає тваринний страх, навіяний сном, на зміну йому приходять порожнеча і тиша навколо. В такі миті мені хочеться жити десь поруч галасливих кнайп, де за вікном до самого ранку не стихали б п'яні голоси. Але тут, на Мурлінгенгассе поряд тільки в'язниця і такі самі понурі будинки, як мій. Ця тиша починає до болю стискати голову.

Щойно починає світати, я похапцем збираюся й, попри те, що в конторі маю з'явитись тільки о восьмій, поспіхом виходжу з дому. І так уже декілька місяців. Що зі мною, чорт забирай? Скільки я ще витримаю цих безсонних жахливих ночей?...

Вкотре пригадую свій візит до лікаря. Він тільки розвів руками і порадив переїхати. А може, справді? Скажімо, десь у провінцію? Можливо, там мені перестане снитися ця чортівня?...»

Якуб Німанд швидко закрив і заховав свого щоденника. В контору увірвався його колега Пауль, веселий здоровань, закутаний у теплий засніжений кожух. Його великі, як у трубача, червоні від морозу щоки сяяли здоров'ям і щоразу підстрибували догори в привітній усмішці.

– Ти, як завжди, раніше за мене! – вигукнув він, звільняючи шийку від довгого теплого шарфа, на якому вмирили від тепла сніжинки. – А я все ніяк не міг відірватися від коханої! Думав, уже запізнюсь і отримаю чортів від старого кажана. Але ні, встиг!..

Він гучно реготнув і, знявши кожуха, вмовився за свій стіл. Якуб з деякою заздрістю глянув на нього. Пауль і він служили помічниками нотаріуса в конторі Макса Флідермана. Це шефа Пауль щойно обізвав «кажаном», дещо перекрутивши його славне австрійське прізвище.[1 - Від перекрученого німецького «Flidermaus» – кажан.] Самого ж Якуба він любляв називати паном Йімандом, замість Німандом, стверджуючи, що так його прізвище стає більш вагомим і привабливим для клієнтів контори.[2 - Від німецьких слів «Niemand» та «Jemand» – «ніхто» і «хтось».]

Робив це Пауль без жодного зла, по-доброму кепкуючи над блідим худорлявим колегою, якому словосполучення «пан Ніхто» пасувало якнайкраще. Заздрість допікала і дратувала Якуба, тому, побоюючись виказати це паскудне своє переживання, він поспішив втупити погляд у папери, обмежившись декількома словами про важкий тиждень, погоду і побажанням Паулю гарної роботи сьогодні. Той відмахнувся і знову вголос згадав свою кохану, яка не тільки вранці, але і ввечері без упину спонукала його до любовощів.

Якуб не витримав і запалив цигарку. Тут він помітив, що руки його дрібно тремтять – чи то від недоспаної ночі, чи то від цих гарячих розповідей колеги. За кілька хвилин спазми в шлунку нагадали, що сьогодні він забув про сніданок, і, роздавивши недопалок, Якуб ще нижче схилився над документами. Вочевидь, і збліднув ще більше, бо Пауль одразу ж поцікавився, чи все гаразд. Якуб кивнув і навіть скривив усмішку. Говорити не хотілося, бо голос його точно викаже.

Німанд пригадував, як одного разу побував у Пауля вдома, коли треба було забрати й віднести в контору чийсь тестамент. Його коханка, пишногогруда білявка з палким поглядом і чутливими губами, незважаючи на присутність в домі сторонньої людини, не могла відірватись від Пауля. Сидячи поруч з ним на канапі, вона без упину гладила того по плечу і волоссю, поправляла йому сорочку і, здавалось, понад усе хотіла, щоб Якуб чимшвидше забрався під три чорти. Відмовившись від чаю, хоч і змерз, як собака, Німанд тоді так і зробив. При цьому був певен, що, як тільки за ним зачинилися двері, ці двоє накинулись одне на одного, мов звірі.

За чверть години в контору зайшов Флідерман. Пауль одразу ж підморгнув Якубу, мовляв: «Пам'ятаеш, що я назвав його кажаном? Правда, схожий?». Німанду вперше за добу стало смішно. Шеф мав якийсь чудернацький темний плащ з великими вставними плечима, що справді робило його схожим на кажана.

– Ви в доброму гуморі, пане Німанде? – одразу ж зреагував шеф. – Давненько я вас таким не бачив.

Сам він, схоже, встав не з тієї ноги сьогодні.

– Пробачте, – мовив Якуб і знову низько опустив голову.

Флідерман тільки нервово махнув рукою і заходився розстібати своє дивакувате пальто. Роздягнувшись, він розтер долонями обличчя і вмоستився за свій стіл.

– Остопаскуділа ця зима, – видихнув шеф і замість паперів розгорнув перед собою якусь газету. Кілька хвилин в конторі панувала тиша, аж раптом Флідерман голосно вилаявся. Підлеглі з подивом глянули на нього.

– Я знав цю дівчину... – промовив шеф, тицьнувши пальцем у газетну шпальту: – Жила неподалік...

Флідерман простягнув Паулю свіжий номер газети «Wiener Zeitung».

«Брутальне вбивство в центрі Відня, – упівголоса прочитав той, – близько півночі на Планкенгассе було знайдено труп молоді дівчини. Тіло було оголеним. На ньому виявили численні сліди від ударів ножем... Загиблою виявилась 17-річна

донька шеф-інспектора віденської поліції Ріхарда Штальмана, Амелія...»

– Приемна була дівчина. Старанна, порядна... Гордість свого татуся, – сказав Флідерман і знову вилаявся.

– Для поліції тепер справа честі знайти вбивцю, – зауважив Пауль, повертаючи шефові газету.

Флідерман стенив плечима.

– Вочевидь.

Після цього слова шеф утретє вилаявся і таки взявся нарешті до роботи.

По закінченню робочого дня вони, здавалось, забули про цей випадок, і тільки Німанду жахлива новина в «Wiener Zeitung» не йшла з голови. Попрощавшись із шефом і Паулем, він вийшов на вулицю і чимдуж попрямував до зупинки трамвая.

Вечірній мороз одразу ж підібрався йому до незахищеної шиї, і Якуб мусив втягнути голову в плечі, зсутулившись при цьому більше, ніж сутулився завжди. Відень, засипаний снігом і осяяний численними ліхтарями, міг би видатися казковим, але Німанду було зараз плювати на сентименти. Багато років тому, коли він уперше опинився тут, йому перехопило подих від захвату. Місто вразило його. Тоді також була зима, щоправда, не така сніжна, як цьогоріч. Проте шпилі собору Св. Стефана так само впиралися в самісіньке небо, і так само розкошувала золотом Опера. Вранці, коли відкривалися пекарні, місто наповнював аромат свіжої випічки, а вечори сяяли дорогими салонами і рестораціями. Столиця підкорила його, але, не принісши відтоді особливого щастя, згодом стала для Якуба такою ж буденністю, як і контора, в якій він служив.

Світ перед очима раптом захитався, і Німанд з жахом відчув, що втрапив на дитячу ковзанку. Безпомічно змахнувши руками, він гепнувся просто на гладенький лід, задерши ноги так високо, що встиг побачити власні кепсько начищені черевики. Виглядало це досить кумедно, тому довкола одразу ж задзвенів дитячий сміх. Якуб, щоб підвестись, мусив перевернутися на живіт, а потім спертись на лікті. Сміх довкола не вгавав, тому він, щойно опинившись

знову на ногах, чимдуж подався геть від цього місця, прислухаючись до тупого болю в попереку. Між тим, цей трафунок змусив Якуба роззирнутися і зауважити, що зараз він знаходиться на Планкенгассе, якраз на тій вулиці, де напередодні було вбито доньку шеф-інспектора поліції. Більшість перехожих, очевидно, про це не знали, а хто знав, той встиг забути. Якуб несподівано заціпенів на місці... Німанду пригадалися сни, в яких вбивали його самого. Здається, в одному з них незнайомець наздоганяв його саме тут.

- Ich habe Angst...[3 - Мені страшно (нім.).] - прошепотів Якуб, відчуваючи, як усе його тіло охоплює жар, хоч перед тим було холодно.

В цей час за спиною почувся розпачливий хрипливатий крик:

- З дороги, дурню! Стережись!

Тільки тепер Німанд зрозумів, що стоїть просто посеред вулиці. Озирнувшись, він побачив, як по слизькій дорозі прямісінько на нього летять велетенські сани, запряжені четвіркою коней, а візник відчайдушно тягне на себе повіддя, намагаючись зупинитись. Втім, марно... Якуб зрозумів, що не встигне зійти з місця, і просто заплющив очі.

Раптом хтось грубо вхопив його за плечі і з силою жбурнув на узбіччя. Вдруге за сьогодні йому випала можливість побачити над собою власні черевики. Сани прогуркотіли поруч, всього за кілька цалів[4 - Цаль (нім. Zoll) - міра довжини, що становить 2,4 см.] від нього.

- Щоб ти здох, сучий сину! - загорланів на прощання візник, і екіпаж зник за рогом.

- Що ви в дідька робите? - почувлося збоку.

Чоловік у застебнутому наглухо пальті лежав поруч і з подивом дивився на Якуба. Очевидно, це був його рятівник.

- Хай вам грець! - промовив він, встаючи з землі. - Якщо хочете накласти на себе руки, то робіть це деінде, а не прямісінько біля мого дому.

Коли обидва підвелися, чоловік роззирнувся, шукаючи свого капелюха. Той лежав посеред вулиці, безнадійно розтоптаний кінськими копитами та полозами саней. Власник цієї речі тихо вилаявся і махнув рукою.

– Дідько з ним, – додав він.

Якуб підняв із землі свого капелюха й простягнув його рятівникові.

– Ви що, жартуєте? – зареготав раптом той. – Та в мене їх до бісової матері.

Німанд, відчуваючи всю дурнуватість цієї ситуації, густо почервонів. Його заціпеніння минуло, але він усе ще не міг промовити ані слова.

Чоловік поруч тим часом сягнув до кишені пальта і добув звідти срібний портсигар.

– Ви палите? – запитав він Якуба.

Той кивнув.

– Пригощайтесь...

Діставши по цигарці, чоловіки полегшено закурили.

– Тут якесь прокляте місце, – промовив незнайомець Німанду, махнувши рукою з запаленою цигаркою туди, де лежав понівечений капелюх. – Вчора тут знайшли мертву дівчину. Десь там, де ви стоїте, добродію...

Якуба несподівано затрясло, мов у лихоманці, причому так сильно, що цього не вдалося приховати від співрозмовника.

– Вам зле? – стривожено запитав той. – Воно, звісно, й не дивно...

Німанд спробував жестом показати, що з ним все гаразд.

– Ось що, добродію, гадаю, нам слід зайти до мене. Чарка доброго коньяку нам обом не завадить, – сказав чоловік. – Тим більше що ми справді стоїмо ледь не на порозі мого дому.

Він вказав на акуратні, посипані піском сходи, що вели до триповерхової кам'яниці. Зійшовши по них, господар натиснув на кнопку дзвінка, і за мить двері прочинились. На порозі постала літня служниця.

– Пане Когере! – злякано промовила вона і сплеснула в долоні. – Ви без капелюха?

– Облиште, Грето, – відмахнувся той, – поруч зі мною чоловік, який ледь не залишився без голови.

– А ваше пальто в снігу!.. – продовжила жінка, мовби не почувши його слів.

– Грето, пустіть нас досередини!

– Ой, даруйте, – опам'яталась вона і хутко відійшла вбік.

Невдовзі чоловіки опинились у чималій вітальні, де господар запропонував Якубові крісло поруч каміна. Грета хутко приготувала чай і подала коньяк.

– Що ж, мій друже, – мовив господар, – тепер я хочу переконатись, що ви вмієте розмовляти.

– Авжеж, – нервово сіпнувся Німанд, – вибачте... Я... в мене... чомусь раптово...

– Відняло мову?

– Саме так.

– Буває... Отож, як ви зрозуміли, мое прізвище Когер. Ервін Когер.

– Якуб Німанд, – представився гість, – і я вдячний вам за порятунок...

- Пусте, - посміхнувся Когер, - я радий, що опинився там вчасно.

Якуб тепер міг його добре роздивитися. Господар дому був середнього зросту, мав міцну статуру й привітне обличчя з невеличкою рівною борідкою.

- Тепер скажіть мені, пане Німанде, - посерйознішав Когер, - якого дідька ви стояли посеред вулиці й спостерігали, як на вас мчить ваша смерть? Вам справді набридло жити?

- Ні, - похитав той головою, - жити мені хочеться. Дуже...

Когер запитально глянув на нього і, не відриваючи погляду від Якуба, випив половину коньяку зі своєї чарки.

- Але сталося щось дивне, - продовжив Німанд, - я раптом... заціпенів...

- Як цікаво, - несподівано мовив господар дому.

Якуб здивовано замовк.

- Не дивуйтесь, мій друже, - поспішив пояснити Когер, - це в мене професійне. Бачте, я - психіатр. А психіатри часто дивляться на людей, особливо на тих, з якими щойно познайомились, як на потенційних пацієнтів.

- Ви психіатр?... - перепитав чомусь Якуб.

- Саме так. Але продовжуйте, пане Німанде.

- Мене мучать кошмарні сни, - вичавив із себе Якуб, - точніше, один і той самий сон майже кожної ночі... Сниться, що мене... вбивають.

- Ви впевнені, що саме вбивають? - перепитав психіатр.

- Так, звичайно.

- Ви хоч раз бачили в руках убивці якесь знаряддя?

– Ні, щиро кажучи...

– Тоді звідки ви знаєте, що у снах вас, скажімо, не гвалтують?

– Бо я точно знаю, що мене вбивають... чорт забирай... Що ви верзете?

Німанд відчув, як у нього починають дрібно тремтіти руки, а далі й здригатися плечі. В очах несамовито запекло, а до горла підкотив гіркий тягучий клубок. Ще мить, і Якуб розридався, мов дитина, а далі, випустивши з рук напівпорожню чарку, осунувся на підлогу. Тут, коли тіло його повністю розслабилось, чоловік заривав так голосно, що у вітальню вбігла перелякана Грета і скрушно заламала свої довгі кістляві руки. Когер знаком наказав їй вийти. Щойно жінка знову зникла за дверима, він розпластався поруч з Якубом і, заклавши руки за голову, вперся поглядом у важку кришталеву люстру над ними.

– То з чим пов'язане ваше заціпеніння посеред дороги, як гадаєте? – запитав він, коли гість трохи затих.

– Мені здалося, я бачив цю частину вулиці у своєму сні, – відповів той, – здається, саме тут мене останнього разу вбили.

– Як цікаво, – знову повторив психіатр.

– І не кажіть. Надзвичайно цікаво...

Якуб, трохи прийшовши до тями, сів на підлогу і підібгав під себе ноги.

– Ви зверталися з цим до лікаря? – запитав його Когер.

– Так. Він порадив мені переїхати.

– Як звали цього фахівця?

– Доктор Крауц, здається...

– Він дурень, цей Крауц.

Якуб мовчки поглянув на свого лежачого співрозмовника.

– Вам потрібна допомога справжнього знавця цієї справи, – продовжив той, – і, здається, я знаю, хто вам зможе допомогти...

Когер підвівся з підлоги і вправними рухами поправив костюм. Тоді підійшов до секретера і хвилину покопирсався в шухляді. Врешті, знайшов там якусь візитку.

– Ось, – промовив психіатр і неквапними кроками повернувся назад, – візьміть...

Якуб звівся на ноги і, взявши картку, мовчки прочитав на ній: «Д-р Зигмунд Фройд. Психоаналітик. Відень, Бергассе, 19».

– Я чув про пана Фройда, – сказав Якуб уже вголос.

– Так, доктор досить відома особистість.

– Гадаєте, він знайде для мене час?

– Якщо я напишу записку, то знайде, – сказав Когер, озируючись на секретера, у пошуках письмового приладдя. Чорнильниця, пера і папір стояли там на своєму місці.

Психіатр сів за стіл і, трохи подумавши, вивів на аркуші кілька зграбних рядків.

– Впевнений, ваш випадок його зацікавить, – додав він, складаючи свою записку вчетверо. – Завтра п'ятниця... Думаю, о шостій вечора він зможе вас прийняти. Цей час завжди за мною. Ми з доктором щоп'ятниці, від шостої до пів на сьому, п'ємо чай і спілкуємось на професійні теми. Ви, мій друже, підете на аудієнцію замість мене. Сам я, на жаль, не зможу. Вранці попереджу про вас доктора. Тільки не спізнуйтеся, пан Фройд дуже цінує пунктуальність.

– Вельми вдячний, – мовив Німанд.

Він дбайливо сховав до кишені візитку, а потім і рекомендацію Когера. Після цього промовив кілька недолугих слів удячності й попросив дозволу забрати своє

пальто.

– Куди ви зібралися, пане Німанде? – здивувався Когер.

– Додому, з вашого дозволу. Я і так завдав вам чимало клопоту...

– Що за дурниці, – перебив психіатр, підводячись з-за столу, – ви нікуди не підете.

– Але ж, пане Когере...

– Ви залишитесь в мене на ніч, – твердо сказав той, – я наполягаю. У вас кепський вигляд, вже не кажучи про внутрішній стан. Як лікар, не можу вам дозволити навіть вийти з цього помешкання.

Господар взяв зі столу бронзового дзвоника й кілька разів сильно ним калатнув. За хвилину в дверях з'явилася служниця.

– Грето, приготуйте, будь ласка, кімнату нашому гостеві, – мовив він. – Пан Німанд люб'язно погодився заночувати в нас.

– Чи може бути кутова кімната на третьому поверсі, пане докторе? – перепитала жінка.

– Та, що поруч мого кабінету?

– Так.

– Звичайно. Гадаю, вона якнайкраще підійде.

– Я вже приготувала її, пане докторе. У мене було відчуття, що наш гість залишиться сьогодні на ніч, – відповіла служниця.

– Ви, як завжди, неперевершені, Грето, – похвалив її господар. – Бачите, пане Німанде, не одному мені здалося, що вам не слід сьогодні повертатися додому.

З цими словами він по-дружньому поплескав свого гостя по плечу.

- Прошу, добродію, ідіть за мною, - звернулась служниця до Якуба.

Той слухняно подався слідом. За спиною він знову почув голос Когера:

- З вашого дозволу, мій друже, я ще зайду побажати вам на добраніч, - сказав психіатр.

Німанд трохи, повернувши голову назад, спробував посміхнутися, але натомість на обличчі в нього з'явилася лиш крива гримаса.

В невеликій, але затишній кімнаті, куди привела його Грета, було дещо прохолодно, але вже відчувався запах нагрітого кахлю.

- За чверть години буде тепліше, - промовила жінка, - я розпорядилася щодо опалення.

Якуб зніяковіло переступав з ноги на ногу.

- Бажаєте чаю? - запитала Грета.

- Ні, дякую... - відмовився гість.

- Тоді призволяйтесь, пане Німанде. Ванна ліворуч по коридору. Там е все необхідне.

- Ви дуже ласкаві.

- Ви наш гість, - посміхнулась та і, зробивши легкий реверанс, вийшла за двері.

Хвилину постоявши на самоті, Якуб укотре роззирнувся, а потім підійшов до вікна. З-за темного скла пробивалися вогні ліхтарів і сірі обриси засніжених вулиць. Тепер місто здавалось безпечним і навіть гарним, як здається гарним хижак у звіринці, коли відвідувачі споглядають його з-за безпечної огорожі. Минув навіть страх, і тільки нервові посмикування ока нагадувало Німанду про

пережите.

Він підійшов до ліжка і помацав перину. Вона була м'якою і манила до себе, наче розкішна жінка в пеньюарі. Тягар сьогоднішнього дня і навіть усіх попередніх днів раптом надавив йому на плечі, мов непосильна Атлантова ноша. Якуб і справді зігнувся, ніби з останніх сил тримаючись на ногах. Довелося докласти зусиль, щоб змусити себе одразу не розпластатись на ліжку.

За чверть години в двері постукали і до кімнати обережно зазирнув господар будинку.

- Ще не спите, пане Німанде? - запитав психіатр.

Сам Когер був одягнений у домашній теплий халат, на ногах мав зручні пантофлі.

- Щиро кажучи, ледве стримуюсь, щоб не влягтися, - зізнався Якуб.

- Воно й не дивно, - посміхнувся Когер, - не щодня доводиться таке пережити. Хотів запропонувати вам викурити по сигарі в бібліотеці, але натомість запропоную дещо інше...

Психіатр переступив поріг і зачинив за собою двері. Якуб напружено глянув на нього.

- Ви не боїтеся, що цієї ночі вас знову вб'ють? - запитав господар. - Тобто що той самий кошмарний сон присниться знову?

Від його слів Якуба кинуло в холодний піт. Він устиг забути, що небезпека насправді криється в ньому самому, а не надходить ззовні.

Німанд кивнув.

- Відверто кажучи, лячно, - промовив чоловік так тихо, що ледве сам себе почув.

- Тому, якщо не заперечуєте, я зроблю вам заспокійливу ін'єкцію, - сказав психіатр, - адже сьогодні ви, даруйте, не лише мій гість, але й пацієнт.

Когер дістав з кишені невеликий шкіряний згорток білого кольору і поклав його на нічний столик.

– Ви ж не боїтеся ін'єкцій? – запитав він гостя.

Той стомлено хитнув головою. Здавалось, що в цю мить Якуб Німанд погодився б навіть на четвертування, якщо після цього його залишать наодинці з периною.

– От і чудово.

Лікар розгорнув принесений згорток, в якому в спеціальних кишеньках виявилось усе необхідне для такої маніпуляції: ін'єкційна голка, емкості з препаратом, йод, бинти та ножиці.

– Будете спати, як немовля, – пообіцяв за хвилину психіатр, встромивши голку Німанду в вену трохи нижче ліктя.

Той нервово сіпнувся, але слухняно притиснув змочений йодом шмат бинта до невеличкої ранки на руці.

– Тепер тільки залишається побажати вам гарних снів, – підсумував Когер, дбайливо запаковуюючи свої інструменти. – Не раджу після цього приймати ванну. Краще відкладіть цю процедуру на ранок.

– Як скажете, пане докторе, – промовив Якуб і позіхнув так широко, що відчув, як хряснуло в нього за вухами.

Одразу ж вибачившись, він закрив рот долонею, ніби побоюючись, що неслухняні щелепи знову розсунуться.

– Все гаразд, – засміявся Когер, – я, щиро кажучи, також падаю з ніг. До завтра, пане Німанде.

Відповівши, гість дочекався, поки за господарем зачиняться двері, а тоді роздягнувся і з насолодою віддався перині.

Цієї ночі Якуб Німанд спав пречудово. Він прокинувся о шостій ранку і відчув себе свіжим та бадьорим. Хотілося зірватися з ліжка і радісно заволати, однак Якуб вчасно згадав, що знаходиться в чужому домі. Йому подумалось, що вже час збиратися на службу, але як це зробити, щоб не потривожити нікого в домі? Він обережно звівся з ліжка і в темряві намацав свій одяг. Залізши в штани, Німанд спробував знайти на стіні вмикач до електричної лампи. Це мав бути ланцюжок срібного кольору, який в темряві, звісна річ, став невидимий. Шукаючи його, чоловік ненароком зачепив картину, яка висіла над ліжком. В світлу пору доби на ній можна було вгадати альпійський пейзаж, виконаний в імпресіоністській манері. Тепер же цей мистецький витвір, обрамлений у важку бронзову раму, грюкнув так, що, здавалось, розбудив усіх не тільки в цьому домі, але й у сусідньому.

У двері тривожно постукали, і Якуб завмер від несподіванки.

- Пане Німанде, - почувся стривожений голос Грети, - з вами все гаразд?

- Все добре, - спробував відповісти він, але голос його прозвучав так тихо, що жінка його не розчула.

Наступної миті він почув, як у дверях його кімнати обертається ключ. Очевидно, служниця мала запасний і, стривожена гуркотом, вирішила ним скористатись. Світло з коридору врізалось прямокутним трикутником у кімнатні сутінки, діставши з-під стіни сполоханого Німанда у незастебнутих штанах і нічній сорочці. Однією рукою він закривав очі від раптового світла, а іншою притримував одяг біля пояса, аби той не впав на підлогу.

- О Господи! Вибачте!.. - вигукнула жінка і зачинила назад двері, знову зануривши кімнату в сутінки.

- От паскудство, - вилаявся Німанд і знову заходився шукати той бісовий вмикач на стіні.

Двері вдруге прочинились, але Грета цього разу не посміла зазирнути в простір кімнати.

- Пане Німанде, сподіваюсь, ви пробачите мені за...

– Ось він, цей гівняний вимикач, – буркнув гість, намацавши врешті ланцюжок. Він сердито смикнув за нього, і лампа на стіні загорілась тьмяним світлом.

– ...за те, що увірвалась до вас, – закінчила Грета.

– Пусте, – відповів той, нервово намагаючись застібнути штани. Присутність цієї жінки за дверима робила його рухи метушливими й незграбними.

– Почувся гуркіт, потім ви не відповідали, тож я подумала, що вам стало зле, – продовжила виправдовуватись вона.

– Забудьте. Це я винен.

– Ви ще звечора мали кепський вигляд, тож я...

– Забудьте, кажу. Все зі мною гаразд.

– Бажаєте чаю? Може, кави? – мовила служниця.

– Кави, коли ваша ласка.

– За десять хвилин унизу, пане Німанде. Ванна також готова.

– А пан Когер? – запитав Якуб, розшукуючи решту свого одягу.

– Доктор мусив вийти сьогодні раніше. Терміновий виклик до шпиталю. Він дуже шкодував, що через це не зможе побачити вас вранці, і просив передати найщиріші вибачення, – відповіла Грета.

На свій сором, Якуб відчув, що від цих слів йому полегшало. Чомусь іноді пекельно важко буває дякувати за добрий вчинок щодо себе. Простіше розминутися з благодійником і потайки обдумати, чим можна йому віддячити.

Поснідавши, чоловік вийшов з дому Когера і попрямував до контори Флідермана. Вперше за довгий час Пауль прийшов на службу раніше за нього. І так само вперше мав понурий вигляд. Він стримано привітався з колегою і мовчки взявся

за роботу. Трохи згодом він все-таки розповів Якубу, що напередодні посварився зі своєю коханкою і вона навіть залишила його дім, перебравшись, вочевидь, до батьків. Якуб розумів, що мав би розпитати Пауля про деталі суперечки і спробувати втішити його, проте сам відчував неабияке хвилювання перед візитом до доктора Фрейда, тому так і не змусив себе це зробити.

Ледве дочекавшись п'ятої години, коли закінчився його робочий час, Німанд поспіхом одягнувся і пішки рушив на Бергассе, 19. Цього разу він ішов обережно, намагаючись обминати слизькі ділянки на хіднику і галасливі юрби дітей. Хотілося зберегти якомога більше спокою перед побаченням зі славетним психіатром. Минаючи ятки з глінтвейном, що їх стояв цілий ряд на Туркенштрассе, Німанд з приємністю вдихнув ароматні випари гарячого вина та спецій, і це несподівано додало йому доброго настрою. Раптом проблема з нічними кошмарами почала здаватись йому не такою вже й значущою. Хтозна, може, він сам забагато значення надає цим нічним видінням? А варто було всього лиш знайти собі добре снодійне. Адже ін'єкція, яку зробив йому доктор Когер, допомогла... То, може, й не слід турбувати добродія Фрейда? Але ж Когер вже домовився про аудієнцію.

Якуб дістав з кишені годинника і, підставивши його під світло ліхтаря, глянув на циферблат. Було тільки чверть по п'ятій. «Можна йти повільніше, – подумалось йому, – до Бергассе лишилось кількасот метрів...»

Опинившись на місці, Якуб знову перевірів час. Годинник і далі показував чверть на шосту.

– От дідько! – не втримався Німанд.

Мабуть, вчора, коли він упав, годинниковий механізм пошкодився, хоч іще цілу добу працював справно. Або ж – і найпевніше так і було – Якуб просто забув його завести цього ранку. Він запитав, котра година, у випадкового перехожого і з жахом дізнався, що насправді вже чверть по шостій. «Пан Фрейд любить пунктуальність», – згадав він слова Когера і відчув, як на лобі під капелюхом у нього виступив піт. Та проте Німанд усе ж подзвонив у двері.

За кілька хвилин йому прочинила служниця.

– Доброго вечора, – привітався Якуб, гречно знімаючи капелюха, – я до пана доктора.

– Прошу заходьте, – відповіла та, зморщившись від холоду та вітру, що вривались до помешкання з вулиці.

У передпокої Німанд вручив їй записку від Когера, і служниця понесла її Фройд. Чекати йому довелося якихось дві-три хвилини, проте вони здалися йому годинами. Жінка повернулася із приязною посмішкою на обличчі, мовби для того, щоб трохи заспокоїти гостя (а може, вона посміхалась так кожному, що здавалось очевиднішим), і попросила Німанда йти за нею.

З передпокою вони потрапили в широкий коридор, залитий м'яким світлом електричних світильників. На стінах висіло декілька ренесансних картин, а під ногами тягнулася простелена темно-коричнева доріжка. В кінці коридору виднілося двоє дверей. Наблизившись до них, служниця раптом сповільнила ходу і пішла навшпиньки, хоч завдяки доріжці її кроки й так були безшумними. Якуб не розумів, чому вона це робить, адже доктор уже повідомлений про візитера, а отже, встиг відірватися від справ, проте, видно, в цьому домі так було заведено.

Біля дверей праворуч вона зупинилась і обережно постукала. Приглушений чоловічий голос зсередини запросив увійти.

Якуб опинився у просторому кабінеті, в якому затишно громадились книжкові шафи і чималий письмовий стіл, встелений паперами. Доктор Фройд, худорлявий, середнього зросту чоловік, стояв біля вікна, напівобернувшись до гостя. Здавалось, його щойно відірвали від важливої справи, і на обличчі доктора читалося легке невдоволення. Густі брови були злегка насуплені, а з-під них лився прохолодний, проте уважний погляд. Пан Фройд носив акуратно підстрижену бороду, дещо рудувату біля рота, яка буває у затятих курців. В його правій руці справді диміла сигара, а лівою він запаковував щось у невеликий дорожній саквояж.

– Пан Якуб Німанд, – представила гостя служниця.

– Ви запізнались, пане Німанде, – промовив Фройд на подив рівним і навіть приємним голосом.

- Прошу вибачення, пане докторе... - відповів той.

За цей час служниця ледве чутно вийшла за двері, і вони залишилися вдвох.

- Не вибачайтесь, - сказав Фройд, - просто спробуйте вкластися в той час, що у вас залишився. А саме: в десять хвилин...

Попри слова, в інтонації доктора не відчувалось роздратування, а за хвилину зникло й невдоволення з обличчя. Могло здатися, що перед ним насправді давній друг, який просто спізнився на двадцять хвилин, а не чоловік, якого він бачить уперше.

- Сідайте, - запросив Фройд.

Німанд подякував і сів у великий зручний фотель.

- Що ж, я готовий вас слухати, - знову промовив доктор.

- Я гадав, що доктор Когер попередньо ознайомив вас із моєю ситуацією, - тихо сказав пацієнт, відчуваючи, що говорити йому надзвичайно важко.

- Доктор Когер - це доктор Когер, - спокійно зауважив Фройд, відриваючи сигару від рота. - Насамперед я хотів би почути вас.

Німанд глибоко вдихнув повітря. Що ж, доведеться повторити все ще раз.

- Усе це досить лавно... пробачте, досить давно зі мною...

- Як ви чудово обмовились, - посміхнувся доктор.

- У мене пересохло в горлі, - виправдався Німанд і виразно глянув на графин з водою.

Перехопивши його погляд, психіатр наповнив склянку і поставив її перед Якубом.

– Насправді ви хотіли сказати: «Все це лайно», – незворушно пояснив Фройд, – але свідомість нагадала вам про виховання.

– Пробачте.

– Дурниці, продовжуйте.

– Ледь не щоночі мені сниться, що мене вбивають. Все приблизно за одним сценарієм: я гостро відчуваю чийсь присутність, потім хтось іде слідом, далі несамопитий страх і передчуття близької смерті...

Якуб знову припав до склянки.

– Останнього разу я навіть упізнав місце, де мене вбивали... – додав він після жадібного ковтка.

– Ви були там? – запитав Фройд.

– Так, за хвилину до того, як познайомився з доктором Когером. Це місце неподалік його будинку.

– На тому місці, здається, справді знайшли тіло молодої дівчини, – мовив доктор. – Загибла – начебто донька шеф-інспектора поліції.

Якуб кивнув.

– Я також читав про це в газеті.

– Що ж, якби я вірив у різноманітні містичні дурниці, то, напевно, сказав би, що ці дві події – маю на увазі ваш сон і вбивство на Планкенгассе – якимось пов'язані, – сказав доктор. – Але я в них не вірю, тому й зв'язку не бачу. Адже саме це зараз вас турбує найбільше. Чи не так?

Пацієнт кивнув.

– Ось що, пане Німанде, – сказав психіатр, глянувши на годинник, – ваш випадок, безперечно, цікавий і потребує детального вивчення, але я справді не маю часу, тому якщо матимете бажання, зустрінемося знову, як тільки повернусь до Відня. Гадаю, в Лемберзі я затримаюсь не більше, ніж на два тижні. Та проте дещо можу сказати вже зараз. Бачте, мій друже, сни – це лишень свідчення наших нездійснених бажань...

Доктор загасив недопалок сигари й одразу ж дістав з коробки іншу. Після цього помістив її в гільйотинку на столі і, примруживши око, вправним рухом обрізав з потрібного краю. Знову закуривши, він зручно вмовстився в кріслі навпроти Якуба.

– Нездійснених бажань, – повторив він. – Гадаю, ви розумієте, про що я? Найпотаємніших, тваринних, я б сказав... Таких, що дістались нам у спадок від наших прародичів. Ці бажання щоночі виринають з вашої підсвідомості, коли свідомість їх не контролює...

– Гадаю, ви помиляєтесь, пане докторе, – не витримав пацієнт, – я зовсім не прагну нікого вбивати. І тим більше, не хочу, щоб убили мене.

– Якщо вам сниться убивство, то найчастіше насправді йдеться геть про інше, – терпляче заперечив Фройд. – Такі бажання проєктуються в сновидіння перекрученими. Їх треба сприймати як символи... Тлумачити. Так, я погоджуюсь, що вбивати і бути вбитим ви не хочете. Ці сцени з ваших снів означають зовсім інше.

Доктор звівся на ноги і знову взявся за свій саквояж.

– Що ж вони означають? – Якуб також скочив з фотеля.

– Думаю, ваше сексуальне невдоволення.

– Пробачте?...

– Або заздрість чиемусь сексуальному щастю.

– Але ж...

– Вас убивають, пане Німанде. А насправді ви хочете, щоб вас згвалтувала яка-небудь безсоромна повія.

– Пане докторе...

– Позбудьтеся цього бажання, і до вас повернеться здоровий сон, – перебив психіатр, – а поки що консультацію закінчено.

Двері прочинились, і в кімнату зайшла служниця. Німанду не залишалось нічого іншого, як подякувати і вийти.

Данциг, 19 лютого 1904 року

За останні декілька місяців Адам Вістович рідко кого зустрічав двічі. Обличчя незнайомих здебільшого не траплялися йому знову, хоч звичка запам'ятовувати, про всяк випадок, нових людей лишилася в нього ще з Лемберга. З одного боку, Данциг був більшим містом, ніж його рідний Львів, а з іншого – комісар навмисне уникав людського товариства. Власне тому, вдруже побачивши на березі моря темну постать чоловіка, що виразно дивився в його бік, Вістович насторожився. Напередодні він уже бачив цього типа на тому самому місці. За давньою звичкою він сягнув до кишені плаща, де лежав його браунінг, і, тільки намацавши холодне руків'я пістолета, відчув себе впевнено.

Було близько п'ятої вечора. В цей час вже спадали сутінки, і темно-сіре зимове море неспокійно шуміло, облизуючи хвилями пісок, на якому нещодавня відлига лишила клапті брудного снігу. Вдалині, над обрієм, згасало останнє світло дня, мов сірник, що наостанок запалював портові вогні і прибережні маяки.

Незнайомець удалині якийсь час залишався на місці, а потім, важко бредучи по в'язкому піску, рушив у бік Вістовича. Комісар, напруживши зір, чекав, доки той наблизиться. Відстань між ними поступово скорочувалась, і за кілька хвилин вони вже стояли один навпроти одного. Вістович пильно придивився до незнайомця. На тому було тепле пальто, капелюх і шарф, загорнений довкола шиї. Чоловік виявився приблизно одного з Вістовичем зросту і, схоже, навіть віку.

Йому також було вже за сорок. В руках він мав гарну тростину. Щоправда, користі з неї під час прогулянки вздовж піщаного пляжу було небагато. Швидше за все, незнайомиць прихопив цю річ із собою, аби відбитись при потребі від бродячих собак, а не тому, що планував спиратись на неї під час ходи. Хоч можна було припустити, що в кишені в нього була й інша, суттєвіша, зброя.

– Доброго вечора, пане Вістовичу, – привітався незнайомиць. Чоловік говорив німецькою з відчутним австрійським акцентом.

– Доброго вечора, – відповів комісар, – даруйте, не маю честі бути знайомим з вами.

– Мене звати Ріхард Штальман, – сказав той. – Я шеф-інспектор поліції Відня...

Після цих слів він чомусь замовк і відвів погляд кудись у морську далечінь. За цей час у голові комісара промайнуло з десяток здогадів, навіщо він здався віденській поліції, і жоден з них не віщував йому нічого доброго.

– Ми можемо поговорити де-небудь за склянкою гарячого пива, – несподівано запропонував Штальман, – або чогось іншого, що подають у цих краях.

Вістович кивнув у відповідь і запропонував піти у трактир неподалік на набережній.

– Чудово, – зрадів віденець, – чесно кажучи, цей балтійський вітер пройняв мене до кісток...

У трактирі було небагатолюдно, і двоє чоловіків одразу відшукали підходящий віддалений столик.

– Ви, мабуть, дещо здивовані, пане Вістовичу, – першим розпочав розмову Штальман, щойно вони зробили замовлення. – Не думаю, що чекали когось на тому пляжі.

– Вчора я також вас там бачив, – зауважив комісар.

– Так, я хотів підійти до вас.

- Що ж завадило?

- Непевність. Неподалік стояли ще якісь люди. Сьогодні ж ми там були самі.

- Остерігаєтесь стеження? - Вістович відчув неприємний холодок в шлунку. Так було завжди, коли хтось нагадував про його власні перестороги.

- Так, але якщо й слідкують, то не за мною, а радше за вами, - сказав Штальман. - Бачте, тутешні німецькі таємні служби тісно співпрацюють з нашими, а для нашого Evidenzbureau[5 - Служба австрійської контррозвідки.] ви - відома особа. Бачте, я дещо дізнався про вас...

- Якого біса вам від мене треба? - не витримав комісар.

- Пане Вістовичу, я не хотів би починати...

- Питаю востаннє - якого біса ви хочете? - комісар відчув, що нерви починають його підводити.

- Гаразд, я все поясню, - мовив чоловік, - тільки дозвольте по порядку...

Кельнерка принесла й поставила на стіл два кухлі з теплим портером. Вістович не поспішав пити, все ще пильно спостерігаючи за співрозмовником. Той, однак, не витримав і, піднісши свій кухоль до рота, поспіхом зробив перший блаженний ковток. Після цього видихнув зі словами «Mir war so kalt, schei?e»[6 - Як я змерз, курва (нім.).] і поставив пиво знову на стіл.

- Сподіваюсь, ви зрозумієте мене, пане Вістовичу, - продовжив Штальман, дістаючи з кишені портсигар і сірники, - чи принаймні спробуєте... Я неспроста дізнавався про вас. І не просто так їхав за вами з Відня аж сюди... Трохи більше, ніж два тижні тому, було вбито мою єдину доньку...

Штальман закурив, затягуючись так само глибоко і жадібно, як перед тим пив портер. Могло здатися, що тютюну він не бачив щонайменше місяць.

- Співчуваю, - щиро промовив Вістович.

Віденець відмахнувся і спробував щось вимовити, проте голос його підвів. Чоловік мусив знову прикласти до рота кухоль, щоб до нього повернулася здатність говорити.

– Так-от, – продовжив він уже твердіше, – цей мерзотник завдав їй десяток ударів ножом, перед цим згвалтувавши. Можете уявити? Їй було сімнадцять...

Вістович і сам запалив цигарку.

– Взявшись особисто до розслідування, я, окрім усього, перевірів, чи траплялись де-небудь в імперії подібні злочини. А понад усе мене цікавило, чи комусь вдалося їх розкрити, – сказав віденець. – І тут мій друг, директор поліції в Лемберзі Вільгельм Шехтель, розповів мені про вас.

Вістович здивовано глянув на нього.

– Розповів про мене? – перепитав комісар.

– Саме так, – підтвердив Штальман, – про те, що два роки тому вам вдалося впіймати маніяка, який у схожий спосіб убивав молодих дівчат. Першою з них була донька нафтового магната, Алоїза Вольфович. Пригадуєте?

Вістович кивнув. Авжеж, він пам'ятав справу загиблих німфоманок і те, як йому вдалося спіймати вбивцю, але при цьому мимоволі довелося перейти дорогу всюдисущому Evidenzbureau, що ледь не закінчилось для нього фатально. Тоді вперше, але не востаннє, Вістович зіткнувся з контррозвідкою і кожного разу проклинав ту першу мить, бо всі наступні зустрічі приносили йому дедалі більші неприємності.

– Як на мене, то тут небагато спільного, – обережно зазначив комісар. – Я мав справу з психопатом, який убивав послідовно. На момент арешту в нього була не одна жертва, а декілька. Саме ця диявольська послідовність або навіть закономірність і є головним ключем для слідства. А у вашому випадку вбито тільки...

Вістович затнувся і зробив вигляд, що надто гіркий цигарковий дим у горлі завадив йому договорити.

– Вбито не тільки одну Амелію, – заперечив Штальман, – інакше я б не звертався до вас. Упродовж двох наступних тижнів у Відні знайдено мертвими ще двох дівчат і одну дорослу жінку. Все те саме – згвалтування і численні ножові рани.

Вістович і сам тепер приклався до кухля.

– Гаразд. То чого все-таки ви хочете від мене? – запитав він.

– Допомогти мені в розслідуванні, комісар, – відповів Штальман. – Саме тому я розшукував вас, користуючись усіма можливими засобами: зв'язками в Міністерстві поліції, знайомствами у контррозвідці і Департаменті залізниці.

– Скільки вам знадобилося часу? – поцікавився Вістович.

– Щоб знайти вас? Більше тижня, – відповів Штальман.

– Курва! – не втримався комісар. – За якийсь тиждень мене знайшли в іншій країні, ледь не вночі, у Богом забутій місцині на березі моря...

– В наш час телефонного і телеграфного зв'язку це неважко, – зазначив його співрозмовник. – Крім того, ваша остання справа... Знаєте, у вашого начальника, пана Шехтеля, до вас великі претензії.

– Знаю, – буркнув Вістович.

– І не тільки в нього, – продовжив Штальман. – Пригадується, президент міста Львова, пан Нойманн, закидає вам зруйнування цілої кам'яниці на вулиці Потоцького. Однієї ночі, кажуть, там стався вибух.

– Я тут ні до чого, – спробував заперечити Вістович, але зрозумів, що чоловіку навпроти насправді плювати на це.

– І, якщо пригадуєте, тутешня пароплавна компанія досі з'ясовує обставини, за яких позбулася цілого судна...

Вістовича всі ці нагадування наслідків його попередньої справи, яка, власне, й привела його до Данцига, добряче роздратували. В одну мить він позбувся будь-

якого співчуття до Штальмана.

– Смію також додати, – продовжив той, – що й кошти, які дозволяють вам знімати помешкання в цьому місті, рано чи пізно скінчаться.

– Здається, я не зовсім добре вас зрозумів, – після короткої мовчанки сказав комісар.

Він випустив струмінь диму у бік співрозмовника і дивився на того, трохи примруживши ліве око.

– Не зовсім добре? – перепитав Штальман.

– Гівняно, – уточнив Вістович.

– Що саме ви гівняно зрозуміли? – в тон запитав віденець.

– Ви мені, курва, погрожуєте чи просите про допомогу? – комісар підвищив голос.

– Не мав на меті вам погрожувати, – примирливо сказав Штальман.

– Тоді на біса ці розмови про мої проблеми?

– Я можу їх вирішити.

Вістович ще раз неквапно втягнув дим у легені і роздавив у попільничці вже безнадійно короткого недопалка. Здавалось, за цей час він вирішував, повірити цьому типові чи послати його під три чорти.

– Що саме ви можете вирішити? – перепитав він: – Заладнаєте мої неприємності у Львові?

Останнє Вістович сказав дещо насмішкуватим тоном, а проте Штальман відповів йому серйозно:

– Саме так, комісарє. Точніше, я вже це зробив. Можете хоч сьогодні повертатися до рідного міста.

Комісар, який збирався закурити знову, завмер із запаленим сірником в руках, не донісши його до цигарки.

– Знаєте, пане Штальмане, – мовив він, – я останнім часом геть не сприймаю жарти. Гадаю, через тутешній клімат...

– Я не жартую, – похитав той головою, – ваш начальник, директор лемберзької поліції Вільгельм Шехтель, мій давній приятель, а шеф Evidenzbureau – рідний дядько моєї дружини. Як гадаєте, цього досить, щоб розв’язати чиїсь дрібні негаразди?

Замість відповіді комісар щосили тріпнув рукою, в якій тримав сірник, оскільки полум’я вже дісталось до пальців.

– Вам видніше, – сказав він, урешті запаливши цигарку іншим сірником. – Але я не впевнений, чи можу вам допомогти.

– Зробіть, що під силу...

Вістович помітив, як зморшки на обличчі цього чоловіка раптом стали різкішими, а в його очах прочитався біль і втома. Втім, відповідь його була рішучою:

– Даруйте, пане Штальмане. Я змушений відмовитись...

– Вам так сподобалося в Данцигу, що не хочете повернутись додому? – запитав віденець.

– Якщо подумати, то повертатися мені нікуди, – відповів комісар. – У Львові мене ніхто не чекає.

– Ну що ж... Переконати вас я навряд чи зумію, – дещо розчаровано проказав шеф-інспектор. – Хай буде так... Жаль тільки витраченого часу.

Він звівся з-за столу і, діставши з гаманця декілька марок, поклав їх на стіл біля свого кухля.

– Бувайте, пане Вістовичу.

Штальман одягнув пальто і рвучко подався до виходу. Залишившись за столиком сам, комісар неквапно допив свій портер і викурив ще одну цигарку. Тільки тепер у голові відчулося легке приємне запаморочення від тютюну й алкоголю. Та водночас глибоко в душі озвалися голоси сумління. Вони були зовсім тихими і говорили несміливо, а проте повідомляли Вістовичу, що слід було б проявити більше співчуття до цього чоловіка. Але надто вже не хотілося знову зв'язуватися з Віднем... Сумління врешті стихло і надалі мовчало, тож комісар спокійно попросив рахунок і, заплативши, вийшов на вулицю.

Було вже зовсім темно, і навіть море зникло в густому проваллі балтійської ночі, озиваючись звідти лишень холодним вітром і звуками прибою. Вістович підняв комір плаща і глибше насадив на голову капелюха. Після теплового трактуру прибережний холод пронизував його до самих кісток. В цей час йому подумалось, що вечірні прогулянки біля моря краще припинити. Якось надто легко вдалося Штальману його вистежити. А на місці цього віденця міг бути будь-хто інший... Відігнавши, врешті, цю думку, що відгонила параноєю, комісар прискорив крок і невдовзі звернув з набережної. Тут, під блідо-жовтою плямою світла вуличного ліхтаря, починалася вузька брукована вуличка, що вела до його тимчасового дому. Вістовичу вистачало грошей на невеликий, проте зграбний одноповерховий будинок, з вікна якого вдень виднілося море. Звісно, в його становищі вимушеної еміграції було б значно мудріше винаймати всього лишень кімнату де-небудь в іншій, дешевшій частині міста, проте він сподівався на краще. Наприклад, на те, що невдовзі в нього з'явиться тутешнє джерело прибутків. Найімовірнішою здавалась можливість влаштуватися на службу до німецької поліції, проте Вістович усе зволікав. Зрештою, справді вартувало почекати, доки про нього забудуть і у Львові, і в Данцигу.

На порозі будинку його пройняло дивне хвилювання. Дістаючи з кишені ключа, комісар навіть завмер, дослухаючись до своїх відчуттів, але врешті тільки впівголоса вилаявся:

– Параноя, курва...

Жодних причин для непокоєння в нього справді не було. Навколо панувала вечірня тиша, яку порушував тільки віддалений голос моря... Вістович повернув ключ у замковій шпарині і, прочинивши двері, глибоко вдихнув сперте внутрішнє повітря. Видихнувши, він обережно переступив поріг.

- Параноя, - хрипло повторив сам до себе комісар і сягнув до кишені за сірниками. Слід було запалити лампу, що стояла на столі в передпокої.

- Guten Abend gerr Vistovych,[7 - Доброго вечора, пане Вістовичу (нім.)] - несподівано пролунало з темряви, і промінь кишенькового ліхтаря різонув йому очі.

Лишалось тільки втретє вилаятись. Цього разу спересердя. Ледь не вперше за життя Вістович не прислухався до своєї інтуїції й миттєво за це поплатився.

- Руки вгору, - почувалася команда.

Світло ковзнуло по двох гладеньких револьверних стволах, що були націлені на нього. З такими аргументами було важко сперечатися. Напружено вдивляючись у темний простір перед собою, комісар виконав вимогу.

- Чудово, - похвалив його той самий голос, ніби вчитель гімнастики свого учня. - Це сірники у вас в руках?

- Сірники, - відповів Вістович.

- Дайте їх сюди...

Комісар обережно простягнув паперову коробочку перед собою. З темряви вигулькнула рука в шкіряній рукавичці і забрала сірники.

- Ми гадали, у вас тут є електричне освітлення, - пояснив голос, а далі хтось почав запалювати газову лампу. - Своїх сірників ми не прихопили.

- Будинки з електрикою вдвічі дорожчі, - пояснив комісар.

- Ну й хрін з ними, - пробурмотів інший голос. - Заграли з цими новаціями...

Врешті лампа загорілася, освітивши собою двох типів міцної статури, що вже не зводили з Вістовича ані очей, ані зброї. Комісар усе ще тримав свої руки піднятими.

– Хто ви є, шановні добродії? – обережно поцікавився він у своїх «гостей».

– Geheimpolizei, [8 - Пруська таємна поліція.] – відповів один із них і скривив презирливу посмішку. – Не чекали на нас, пане Вістовичу?

Насправді, глибоко в душі комісар був готовий до того, що рано чи пізно прусська таємна поліція може ним зацікавитись. Втім цей момент усе одно виявився несподіваним.

– Будьте ласкаві, ваш паспорт, – з тією ж усмішкою продовжив поліцейський, додавши за мить: – І зброю.

– До вашого відома, – зауважив Вістович, знову обережно сягаючи до кишені, – я також служу в кримінальній поліції.

– В поліції Лемберга, – озвався нарешті другий тип, що мав низький неприємний голос. – Це чортзна-де, в Галичині. Зараз ви на прусській землі.

Перший між тим взяв до рук паспорт та браунінг Вістовича і підніс їх ближче до лампи. Зброю він чомусь оглянув не менш ретельно, аніж документ.

– І попри дружбу між нашими монархами, – продовжив промовець, дістаючи блискучі кайданки, – простягніть-но сюди ваші зап'ястя.

Сказане здалося філерам неабияким дотепом, і вони від душі реготнули. Вістович простягнув руки перед собою долонями донизу. Було зрозуміло: щойно на них опиняться два блискучих браслети, які він сам одягав на інших сотні разів, дороги назад не буде. А може, це на краще? Перетерпіти всі ці перевірки, допити, підписати все, що треба, й повернутись додому? Врешті, він не злочинець. І в його особовій справі, яка лежить у Лемберзі, переважно блискуче розкриті злочини... «Але що за бісовий поворот справи, – подумав комісар, – якусь годину тому я міг вирушити до Галичини на значно кращих умовах... Якби знав, що мене заарештують ці сучі діти, звісно, пристав би на пропозицію

Штальмана. До того ж, хтозна, чи саме так усе складеться з таємною поліцією? Чи не опинюсь я замість Львова десь на Schie?stange[9 - Schie?stange – вулиця, на якій у Данцигу розташовувалася слідча в'язниця.] або й у ще гіршому місці...»

Авжеж, Вістович добре знав, що будь-яка поліційна установа має з десяток нерозкритих безнадійних злочинів, за які начальство от-от відірве голову слідчим-невдахам. У таких випадках арешт підозрілого суб'єкта сприймався не інакше як ласка Господня. Адже той «випадково» міг бути причетним до однієї з таких справ, позначених поліцейськими, як «Der Arsch».[10 - Дупа (нім.)]

Тому, коли кайданки вже опинилися за якийсь цаль від його зап'ясть і комісар навіть відчув шкірою холод металу, він раптово стиснув кулаки і щосили вперіщив з лівої поліцейського, який тримав їх у руках. Удар був сильний і точний – прямісінько в підборіддя. Один з тих, що не лишають жодного шансу втримати рівновагу навіть таким здоров'ям з таємної поліції. Філер похитнувся і впав прямісінько на свого товариша, який, миттю оцінивши ситуацію, спробував вистрілити, проте тіло колеги збило і його з ніг. Куля втрапила в стелю, і на голову Вістовича посипався тиньк. Сам він, не гаючи часу, кинувся до дверей, оскільки філер, усе ще лежачи на підлозі під знечуленим товаришем, натиснув на гачок револьвера вдруге, цього разу рознісши на друзки віконну шибку.

На біду, Вістович раптом перечепився і сам гепнувся на долівку, опинившись на одному рівні з пруськими поліціантами. Перше, що він побачив, був вогонь від розбитої лампи. Полум'я облизувало скляні уламки і потроху ширилось по кімнаті. Було зрозуміло, що от-от виникне пожежа. Комісар звівся на руки і спробував кинутись до дверей, але третій постріл змусив його знову припасти до підлоги.

Куля встрягла в стіну просто в нього над вухом. Як сильно Вістович зараз шкодував, що віддав свого браунінга!

– Пожежа! – сердито вигукнув комісар. – Треба забиратися звідси!

– Schei?egal![11 - Насрати! (Нім.)] – відповів пруський філер. – Ти тут залишишся!

– Але ж і ти згориш до бісової матері! – сказав Вістович.

Чоловіки одночасно підвелися з підлоги і стали один навпроти одного. Поліцейський і далі тримав Вістовича під прицілом і, здавалося, стримувався з останніх сил, щоб не вколошкати його останнім, четвертим, пострілом, який вже безперечно буде точним. Між тим в кімнаті ставало гаряче.

- Треба гасити полум'я, - процідив комісар.

Вістовичу подумалось, що коли він залишиться живий, то, крім щотижневої плати за помешкання, йому доведеться ще й відшкодувати збитки, завдані вогнем.

Поліцейський тривожно покосився спершу на полум'я, що вже лизало шовковий обрус на столі, а потім на свого колегу, який потроху приходив до тями. Не опускаючи зброї, він спробував пригасити вогонь власним рукавом, але це, ясна річ, не допомогло.

- Знімай плаща, - нервово наказав він Вістовичу.

Комісар підкорився, проте і йому не вдалося бодай зменшити полум'я. За якусь мить воно вже охопило півкімнати.

- Підводься, Гансе, - мовив філер своєму товаришу і потягнув того за комір. При цьому він нарешті опустив свого бісового револьвера.

Комісар, тим часом затуливши обличчя від ідкого диму, подався до виходу. Поліцейські не відставали ані на крок. Знадвору вони заходилися шукати діжки і відра, все, що могло знадобитися для гасіння пожежі. Втім вогонь розгорався надивовижу швидко, і вже за кілька хвилин його було видно у вікні. Невдовзі прибігли мешканці сусідніх будинків, а за годину, коли в сумі десятьом чоловікам нарешті вдалося приборкати полум'я, прибула пожежна команда.

Вістович бачив, як увесь цей час поліцейські пильно стежили за ним, готові будь-якої миті пристрелити, щойно комісару заманеться зникнути, скориставшись ситуацією. Проте такого наміру львів'янин не мав. По-перше, він добре знав, що ці двоє більше не схиблять, а по-друге, в кімнаті, де зчинилась пожежа, були його сякі-такі речі, тож, попри все, в нього жевріла надія, що вони вціліють. Надія, щоправда, виявилась марною.

– Не турбуйтеся, пане Вістовичу, ми не залишимо вас без даху над головою, – іронічно зазначив найговіркіший філер. – Ходімо звідси. Нехай будинком займаються ваші сусіди і пожежники. Тим більше що невдовзі сюди навідається господар. Не думаю, що вам хотілося б потрапити зараз йому на очі.

Вони подалися вздовж темної вулиці, де за сотню-півтори кроків на них чекала поліційна дорожка. Вістович таки не помилявся – вони вирушили на Schie?stange.

У сирій одиночній камері йому довелося перечекати до ранку. Про сон годі було й думати. Закутавшись у свій плащ і накинувши на плечі брудного тюремного коца, комісар прислухався до мишачих голосів десь у невидимому кутку і не зводив очей з маленького заграбованого віконця під стелею. Врешті, там почало сіріти, а потім досередини проникли скупі промені вранішнього зимового сонця. В голові крутилося безліч думок, але переважали дві з них. Вістович намагався вгадати, які звинувачення зможуть закинути йому слідчі таємної прусської поліції і як повідомити про свою халепу хоч кого-небудь у Львові, кому не зовсім начхати на його долю.

Близько десятої у дверях його камери важко повернувся ключ і скреготнули засуви. На порозі постали двоє тюремних наглядачів. Один з них коротко наказав комісарові вийти. Після цього вони рушили довгим, ледь освітленим коридором до важких залізних дверей у кінці. За ними був ще один коридор, але світла в ньому виявилось більше. Тут конвоїри провели Вістовича у невелику кімнату без вікон, яка освітлювалась тільки тьмяним світлом електричної лампи над столом.

– Setze![12 - Сядь! (Нім.)] – наказали йому.

Комісар сів і сперся ліктями на стіл. Від безсонної ночі голова була важкою і гарячою, мов армійський казан. Він дістав з кишені портсигар і, витягнувши звідти цигарку, глянув запитально на своїх церберів. Ті, на щастя, були не проти, щоб він закурив, а один з них навіть простягнув йому сірники. Від цигарки трохи полегшало.

За кілька хвилин двері прочинились і до кімнати зайшло двоє вчорашніх філерів, які його заарештували. Той, що був на ім'я Ганс, мав добрячий слід на обличчі. Обидва також курили, і кімната невдовзі наповнилась тютюновим димом.

- Wie geht es ihnen, Herr Vistovych?[13 - Як почуваетесь, пане Вістовичу? (Нім.)] - з брехливою турботою поцікавився не-Ганс.

- Danke, alles ist wunderbar,[14 - Дякую, все чудово (нім.).] - скрививши посмішку, відповів комісар.

- А от мій друг Ганс почуваеться препаскудно, - мовив поліцейський. - Вчора йому дісталось.

- Нехай прийме мої співчуття, - сказав Вістович.

- Хочу зазначити, що Ганс чемпіон з боксу серед тутешніх поліцейських, - продовжив той.

- Невже у вашій поліції самі старі хвойди?... - не втримався від жарту комісар і відразу ж пожалкував.

Ображений боксер підскочив до нього і щосили зацідив своєму кривднику в зуби. Вістович спочатку звалився на стіл, а потім повільно сповз на підлогу.

- Падлюка... - прохрипів комісар, а потім на очі йому навис туман, і свідомість залишила його, як ображена коханка.

Коли вона повернулась, комісар лежав на тому ж місці, але під голову хтось поклав йому складену прямокутником ковдру. Над ним стовбичила чиясь постать з великою склянкою в руці. Склянка була порожньою. Очевидно, вміст її щойно виплеснули Вістовичу в обличчя. На чолі, щоках і шиї комісар відчував приємну вологу.

- Ви б швидше прийшли до тями, якби це була не звичайна вода, а добра львівська горілка, еге ж, пане Вістовичу? - пожартувала постать, і голос видався комісарові знайомим. - Давайте вашу руку, я допоможу підвестись.

Скориставшись допомогою, комісар звівся на ноги і кілька секунд намагався втримати рівновагу. Врешті, вирівнявшись, він з подивом побачив перед собою Штальмана, шеф-інспектора поліції Відня, з яким попрощався вчора ввечері.

– Кепсько з вами повелися, комісаре, – зазначив той, ставлячи склянку на стіл. – Ви тільки поганого не подумайте, загалом, Пруссія – чудовий край... І люди тут непогані. Хоч клімат сраний. Я, знаєте, люблю південніші місця.

Вістович пропустив його теревені повз вуха і важко сів на стілець.

– Відвідати мене вирішили? – буркнув він.

– Назвемо це так... Мені розповіли, що ви зчинили пожежу в помешканні, яке винаймали.

– Зовсім не я.

– Справді? А хто це підтвердить? Може, Ганс, якому ви ледь не зламали щелепу?

Комісар промовчав.

– А ще, скажу по секрету, вас підозрюють в тому, що ви російський шпиг.

Вістович стрепенувся.

– Я? Шпиг?

– Так, вам не почулося.

– Звідки така дурня?

– Ви зі східних рубежів Європи. До того ж русин... – розвів руками Штальман. – А ще навряд чи поясните, чим займалися останні декілька місяців тут, у Данцигу... Спробуйте мені заперечити.

Вістовичу пригадалися власні роздуми щодо «мертвих» справ у тутешній поліції, для яких він чудово б пасував у ролі цапа-відбувайла.

– А тепер послушайте мене, комісаре... Уважно, як тільки зможете... – Штальман раптом сперся руками на стіл і нахилився до нього так близько, що Вістович

відчув запах його «K?Inisch Wasser».[15 - «Кельнська вода» – одеколон.] – Я досі можу витягнути вас із цієї дури, тільки тепер мені це буде коштувати втричі дорожче. Втім, я це зроблю, але ви одразу вирушите зі мною до Відня, де негайно візьметесь за справу, про яку ми говорили в тому вошивому трактирі...

Не чекаючи відповіді, Штальман відірвався від столу і рушив до дверей. Втім, чи міг Вістович відповісти інакше, аніж згодою? Адже він добре знав, що за шпигунство віднедавна вішають. Як в Австро-Угорщині, так і в Німеччині.

За квадранс до кімнати повернулися тюремні наглядачі і відвели його назад у камеру. Там комісару довелося пробути ще добу, а вранці наступного дня йому повідомили, що він може забиратися під три чорти.

Біля головної в'язничної брами вже стояла дорожка, звідки визирав Штальман. Тепер він виглядав дещо привітнішим.

– Сідайте хутчій, – запросив він комісара. – Гадаю, вам і самому хочеться якомога швидше покинути це місце.

– Зайве говорити, – відповів Вістович і сів на лавку поруч з віденцем.

– Weidengasse, 10, – назвав той адресу візникові, і вони рушили.

– Там невеличкий, але затишний готель, – пояснив він Вістовичу, – приведете себе до ладу і відпочинете. А я тим часом замовлю нам квитки на потяг.

– До Відня? – перепитав комісар.

– Звичайно, куди ж іще? Чи ви проти, чорт забирай?

– Ні, але пропоную вирушити спочатку до Лемберга.

– Чому? Скучили за батьківщиною?

– Мені треба освіжити в пам'яті матеріали справи, яку я розслідував два роки тому. Про схожість львівського і віденського маніяка ви самі згадували вчора, – пояснив Вістович. – Крім того, мені було обіцяно відновлення на службі.

Тут він виразно глянув на Штальмана.

- Дідько з вами, - відповів той. - До Лемберга - значить до Лемберга.

Львів, 25 лютого 1904 року

Ад'юнкт Самковський, який після раптового зникнення свого шефа встиг намріятись про підвищення, був дещо розчарований, коли той так само раптово повернувся, але зумів зустріти його привітно. Він підвівся з-за столу і, широко посміхаючись, розкинув руки, мовби для обіймів, але врешті вони обмежилися тільки рукостисканням. Комісар, який добре знав свого підлеглого, з подивом зауважив, що обидва ці почуття, тобто і розчарування, і радість, непідробні. Залишалось тільки здогадуватись, яким чином вони одночасно наповнювали самого Самковського.

Щойно шеф уместився за свій стіл, ад'юнкт навіть вийшов на сходи і гукнув черговому, аби той приготував дві філіжанки кави, після цього повернувся до кабінету і, притулившись плечем до шафи з документами, спробував розпитати Вістовича, як йому велося весь цей час. Втім комісар лише віджартувався без будь-якого запалу про німецьких жінок і шнапс, жодним словом не згадавши, ясна річ, про свої не вельми приемні пригоди в Данцигу. Змовчавши про те, як потрапив до рук Geheimpolizei, він лише зауважив, що має особливе доручення від столичної поліції і, найпевніше, саме цим і буде займатися в найближчий час.

Самковський більше не допитувався і, промовивши щось про те, як йому радісно бачити знову шефа, повернувся до своєї роботи. Вістович же розгорнув папку з матеріалами про віденські вбивства, яку отримав від Штальмана. Йому все ще невтямки було, як він може допомогти австрійській поліції, але в своєму становищі мусив зробити все, що від нього залежить. Хоча й розумів, що Штальман здатен примусити зробити більше. Сам шеф-інспектор розмістився в «Hotelu Krakowskim» і дав Вістовичу не більше двох-трьох днів на роботу в Лемберзі. Після цього їм слід було б вирушити до Відня. Щодня звідти він мав отримувати телеграми про перебіг розслідування, і перша прийшла сьогодні

вранці. У Відні поки що без характерних убивств, нікого не затримано.

Усі три злочини, як зрозумів Вістович з рапортів віденських поліцейських, фотографій та інших матеріалів, що їх отримав від Штальмана, справді скоєні за одним сценарієм. Жертву згвалтовано, а потім жорстоко вбито ножем. Мертвих знаходили просто посеред вулиці, ніби вбивця хизувався своєю диявольською майстерністю. «Можна тільки уявити, який страх охопив там усіх, хто читає газети», – подумалось комісару.

Штальман розшукав його аж у Данцигу тільки тому, що Вістовичу одного разу вдалося схопити серійного вбивцю. Але ж, чорт забирай, не всі маніяки однакові...

– Скажіть, Самковський, – комісар, нарешті, відірвався від папки, – чи зберігаються ще тут, у Дирекції, матеріали справи того убивці німфоманок?

– Доктора Аркадіуша Тофіля? – перепитав ад'юнкт.

– Саме так, – відповів Вістович, – того психіатра, що сам виявився психом...

Підлеглий кивнув і, поправивши окуляри, підійшов до шафи. Відімкнувши замка, Самковський довго копирсався в її нутрощах, поки врешті не дістав звідти чималу підшивку справи доктора Тофіля. Здмухнувши порохи, ад'юнкт поклав документи перед шефом. Щойно Вістович перегорнув першу сторінку, як спогади миттю ожили, мовби це було вчора, і вони з Самковським перезирнулися. Той, видно, також пам'ятав, як у вересні 1902 року місто сколихнула новина про вбивство доньки соляного магната, Кшиштофа Вольфовича, Алоізи в готелі «Три Корони». Як з'ясувалось, дівчина була тільки першою жертвою. Невдовзі сталася ціла серія таких убивств. За іронією долі, убивцею виявився найбільший знавець усіляких маніяків та збоченців Львова, який навіть погодився допомагати з цією справою, доктор Тофіль.

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Примечания

1

Від перекрученого німецького «Flidermaus» – кажан.

2

Від німецьких слів «Niemand» та «Jemand» – «ніхто» і «хтось».

3

Мені страшно (нім.).

4

Цаль (нім. Zoll) – міра довжини, що становить 2,4 см.

5

Служба австрійської контррозвідки.

6

Як я змерз, курва (нім.).

7

Доброго вечора, пане Вістовичу (нім.).

8

Пруссська таємна поліція.

9

Schie?stange – вулиця, на якій у Данцигу розташовувалася слідча в'язниця.

10

Дупа (нім.).

11

Насрати! (Нім.)

12

Сядь! (Нім.)

13

Як почуваетесь, пане Вістовичу? (Нім.)

14

Дякую, все чудово (нім.).

15

«Кельнська вода» – одеколон.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/kolom-ychuk_bogdan/v-zit-doktora-froyda

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)